

УДК 338.47

Власенко Руслана Петрівна

к. б н., доцент кафедри екології та географії,

Андрійчук Тамара Вячеславівна

к. б н., доцент кафедри екології та географії,

Житомирський державний університет

імені Івана Франка, м. Житомир

ПОЗИЦІЯ ТРАНСПОРТНОГО МАШИНОБУДУВАННЯ УКРАЇНИ СЕРЕД ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН

Як самостійна галузь автомобілебудування зародилося у Німеччині та Франції у 80–90-х роках XIX століття, а наприкінці XIX – на початку XX століття воно почало розвиватися також у Великій Британії, Італії, США, Бельгії, Канаді, Швейцарії та Швеції [6,7].

В Україні становлення автомобілебудування розпочалося у 1920 році з відкриття велосипедного заводу в Харкові. Різні аспекти розвитку української автомобільної промисловості, її державну підтримку, оптимізацію діяльності підприємств через сучасні технології та оцінку рівня їх конкурентоспроможності досліджували численні вітчизняні науковці, серед яких М. Дмитриченко, М. Кизим, О. Кривоконь, М. Міщенко, Г. Пасов, І. Шевченко, О. Язвінська, М. Барановський [2, 3, 4, 8, 10] тощо.

Зокрема, у своїй монографії І. Шевченко запропонував системний підхід до аналізу розвитку автомобільної промисловості, а також розробив методику оцінки її конкурентоспроможності та концепцію державної програми розвитку галузі до 2025 року. Дослідження, присвячені трансформації автомобілебудування України шляхом впровадження виробництва електромобілів, представлено в роботах Ю. Савельєва, В. Куриляка, К. Дарвіду, М. Лизуна, І. Ліщинського та інших [1, 2,3,5, 9].

В Україні функціонує близько 1 000 машинобудівних підприємств різного профілю. Основну частку вартості продукції забезпечують такі ключові напрями виробництва, як авіа- та автомобілебудування, сільськогосподарське,

енергетичне та важке машинобудування. Приблизно дві третини підприємств перебувають у колективній власності, близько 25% – у державній, а близько 5% – у приватній [1, 2, 6, 7, 11]. Машинобудівні підприємства розташовані майже на всій території України (рис. 1).

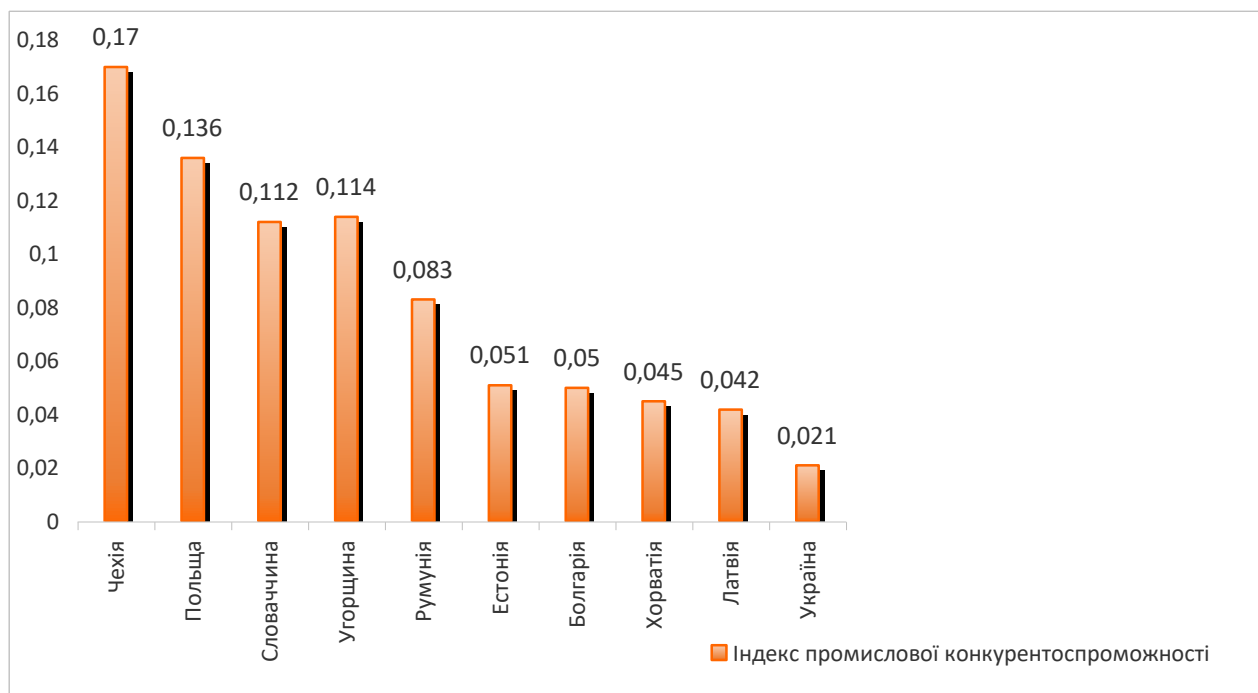
Рис. 1. Розташування підприємств машинобудівної промисловості на території України

Мета роботи: проаналізувати позицію транспортного машинобудування України серед Європейських країн.

Матеріали та методи. Використано загальнонаукові теоретичні та емпіричні методи – аналіз, синтез.

Оцінка промислової конкурентоспроможності є одним із ключових показників економічного розвитку держави. Важливим індикатором у цьому контексті виступає індекс промислової конкурентоспроможності (Competitive Industrial Performance Index, CIP), який відображає ефективність промислового сектору країни.

Відповідно до рейтингу СІР за 2022 рік, Україна посіла 82-ге місце серед 153 країн, маючи індекс 0,021 (рис. 2). У порівнянні з країнами Східної Європи її позиції суттєво погіршилися: у 2010 році Україна займала 53-тє місце, що свідчить про негативну динаміку за останні роки.

Рис. 2. Місце України відповідно до рейтингу СІР за 2022 рік.

Рівень розвитку машинобудування оцінюється за такими ключовими індикаторами: частка експорту продукції у загальному обсязі експорту, індекс якості експорту та індекс інтенсивності індустріалізації.

Згідно з [10, 11], у 2022 році частка експорту машинобудівної продукції України становила 0,63 (рис. 3), індекс якості експорту – 0,495 (рис. 4), а індекс інтенсивності індустріалізації – 0,254 (рис. 5).

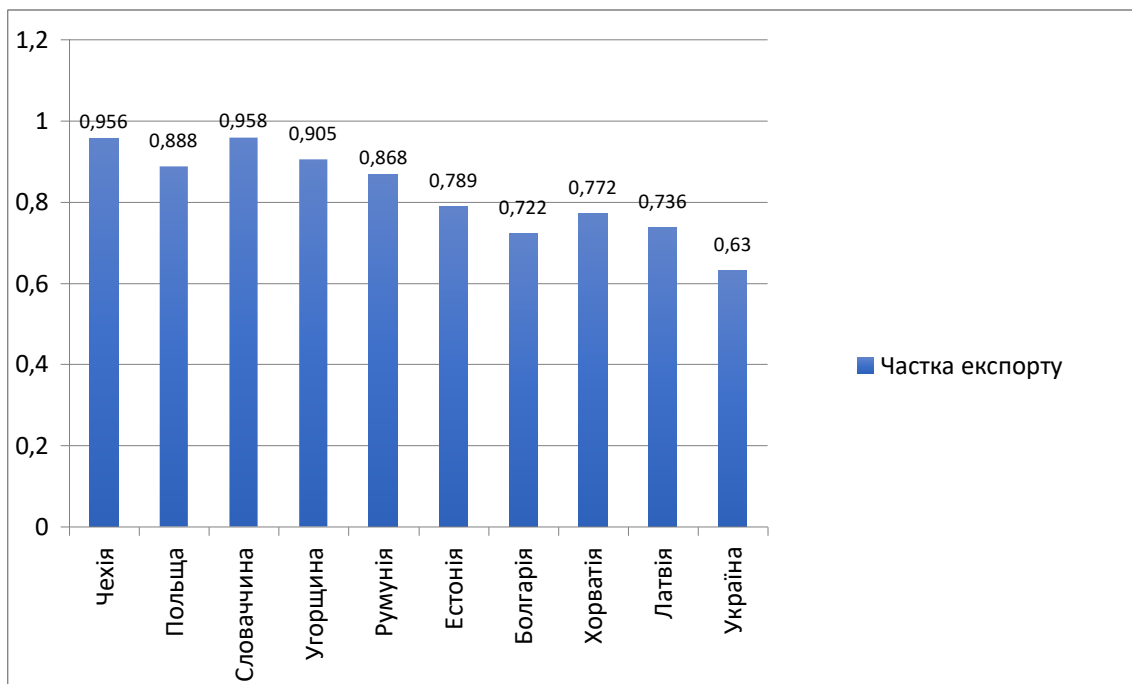

Рис. 3. Позиція України у рейтингу за часткою експорту продукції у 2022р.

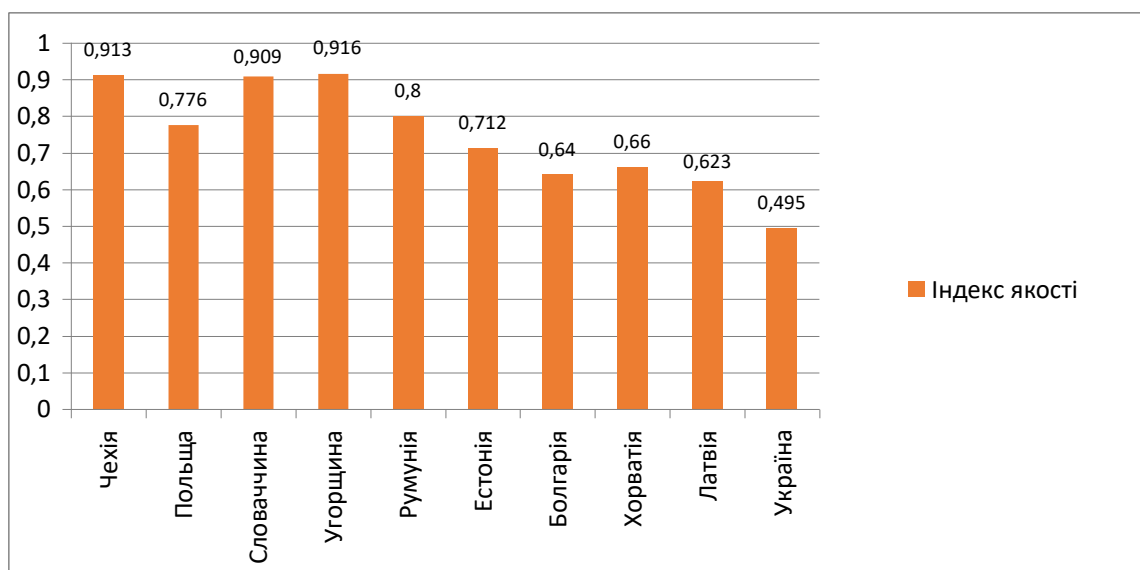
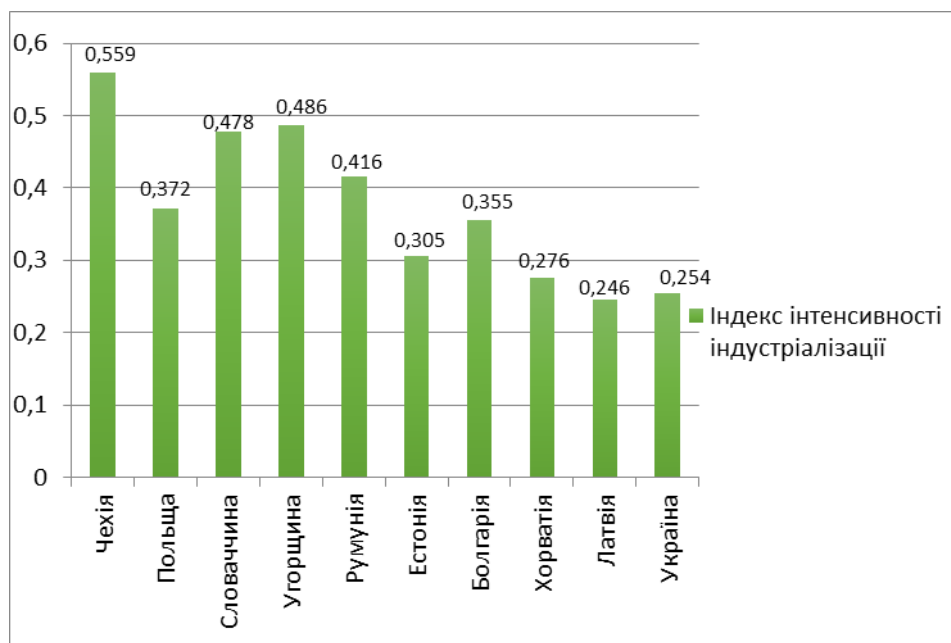
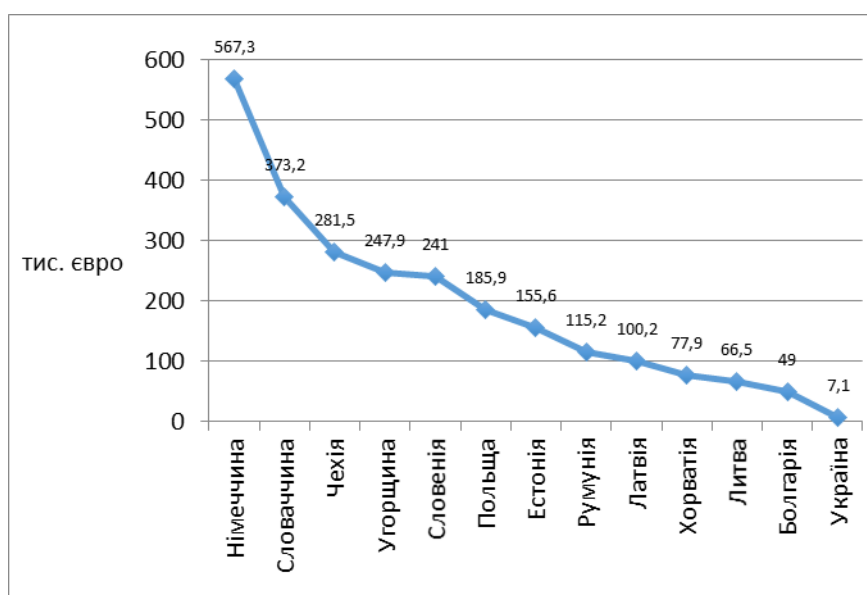

Рис. 4. Позиція України у рейтингу за індексом якості експорту продукції у 2022 р.

Рис. 5. Позиція України за індексом інтенсивності індустріалізації за рейтингом у 2022 р.

Було здійснено порівняльний аналіз обсягів реалізації продукції машинобудування на одного працівника, результати якого виявили значний розрив між Україною та іншими країнами. Зокрема, у рейтингу реалізації автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів у 2022 році різниця між Україною та Німеччиною склала 98,75% (рис. 5).

Рис. 6. Позиція України у рейтингу реалізації автотранспортних засобів, причепів та напівпричепів (на 1 ос.) у 2022 р.

У 2016 та 2017 роках найбільший розрив України в аналогічному рейтингу спостерігався зі Словаччиною – 97,12% і 96,56% відповідно, а найменший – з Болгарією (76,65% у 2016 році та 72,77% у 2017 році). У рейтингу реалізації інших транспортних засобів показник України у 2018 році становив 18,4, що на 94,36% менше, ніж у лідера рейтингу – Німеччини [6, 7].

Значний розрив позицій України серед країн Центральної та Східної Європи за обсягами реалізації продукції машинобудування на одного працівника свідчить про наявність великої частки малоефективних або неактивних підприємств у цьому секторі.

Одним із ключових факторів, що впливають на конкурентоспроможність країни, є обсяг інвестицій, спрямованих у виробництво, зокрема в машинобудівну галузь. Дані [11] вказують на суттєвий розрив у капіталовкладеннях у машинобудування між Україною та Німеччиною, а також іншими країнами Центральної та Східної Європи.

Водночас у 2016–2018 роках спостерігалася позитивна динаміка інвестицій у виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів в Україні. У 2017 році капіталовкладення зросли на 24,08% порівняно з 2016 роком, а у 2018 році – на 22,83% порівняно з 2017-м. Загалом за три роки обсяг інвестицій збільшився на 41,41% [10, 11].

Аналіз отриманих даних дозволяє зробити висновок, що на сьогодні Україна не має достатніх ресурсів для досягнення хоча б мінімального рівня розвитку машинобудівної галузі порівняно з країнами Європейського Союзу. Основною причиною цього є низький рівень конкурентоспроможності сектору, що формується під впливом низки факторів:

- використання застарілих виробничих методів та обладнання;
- високі тарифи на важливі проміжні продукти виробництва;
- відсутність належної інфраструктури сертифікованих лабораторій, що підвищує витрати виробників;
- ризики валютного регулювання;

- значні витрати на дотримання митних вимог і тривалих процедур митного оформлення при імпорті комплектуючих і запчастин, а також при експорті кінцевої продукції;
- військові дії в Україні

З огляду на зазначене вище, одним із ключових завдань державних органів влади є визначення стратегічних напрямів для підвищення конкурентоспроможності машинобудівної галузі України на міжнародних ринках. Плануємо здійснити аналіз можливостей розвитку машинобудування у повоєнній Україні та підвищення рівня конкурентоспроможності серед країн Європейського Союзу.

Література

1. Автотранспорт в Україні. 2021. URL: <http://surl.li/rppcxm> (дата звернення: 15.08.2024).
2. Андрійчук В. В., Власенко Р. П. Динаміка обсягів виробництва продукції підприємствами транспортного машинобудування України. In: XI Міжнародна науково-практична конференція “Perspectives of contemporary science: Theory and practice”, 9-11.12.2024, Львів. 2024. С. 497-503.
3. Асоціація автомобілебудівників України. Статистика виробництва. URL: <https://ukrautoprom.com.ua/> (дата звернення: 15.08.2024).
4. Барановський М.О. Економічна та соціальна географія України: Реальний сектор економіки. Навчальний посібник. Ніжин: Видавець Лисенко М.М. 2018. 376 с.
5. Експортна стратегія для сектору машинобудування на 2019-2023 роки. Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства. URL: <http://surl.li/zjlipg> (дата звернення: 08.05.2024).
6. Зарічна Т.С., Тарасова К.І. Машинобудування України: сучасний стан, структура та тенденції розвитку галузі. Статистика – інструмент соціально-економічних досліджень: збірник наукових студентських праць. Вип. 5. Ч. I. Одеса. 2019. С. 68-76.
7. Короткий Ю.В. Машинобудівна промисловість України: здобутки та перспективи. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Економіка і менеджмент. 2015. № 11. С. 117-120.
8. Переробна промисловість регіонів України: проблеми та перспективи розвитку: монографія; ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України»; наук. редактор д.е.н., проф. С.О. Іщук. Львів. 2020. 341 с.
9. Проект стратегії розвитку експорту продукції машинобудування в Україні на період до 2025 року. URL: <http://surl.li/kieqxe> (дата звернення: 14.10.2024).

10. Розвиток машинобудування в Україні: проблеми та шляхи їх вирішення : монографія; ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України»; наук. редактор д.е.н., проф. С. О. Іщук. Львів, 2022. 137 с.

11. United Nations Industrial Development Organization. URL: <https://stat.unido.org/unido-statistics> (дата звернення: 20.09.2024).